

ป่า “ซำจำปา” หรือ “ป่าจำปีสิรินธร”

ป่า “ซำจำปา” หรือ “ป่าจำปีสิรินธร” อยู่ใน พื้นที่หมู่ ๑ และ ๓ ต.ซำจำปา อ.ท่าหลวง จ.ลพบุรี มีพื้นที่ทั้งสิ้น ๘๖ ไร่ ๓ งาน อยู่บริเวณทิศใต้ของ เมืองโบราณซำจำปา เป็นป่าพรุน้ำจืด มีน้ำท่วมขัง และน้ำซำตลอดทั้งปี เต็มไปด้วยพันธุ์ไม้นานา พรรณ

ป่าแห่งนี้รับน้ำจากน้ำฝน และน้ำจากเขาหินปูนที่ซึมลงใต้พื้นดิน ก่อนไหลรวมเป็นน้ำใต้ดิน เป็นน้ำ พรูขึ้นในป่าบ้านซำจำปา น้ำบริเวณนี้จึงมีความสมบูรณ์กว่าพื้นที่อื่น

พันธุ์ไม้ในป่าอันโดดเด่น คือ "จำปีสิรินธร" หรือ *Magnolia Sirindhomiae* Noot & Chalermglin ค้นพบครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๖ พ.ย. ๒๕๔๑ โดย ดร.ปิยะ เฉลิมกลิ่น นักวิชาการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ที่เดินทางเข้าไปสำรวจป่าพรุน้ำจืด ในบริเวณพื้นที่ป่าซำจำปา จึงค้นพบต้นไม้พันธุ์ วงศ์จำปาใหม่ ลำต้นมีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๔๐ – ๑๐๐ เซนติเมตร สูงประมาณ ๑๕ - ๒๕ เมตร

แต่ขณะนั้นยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็น ต้นจำปา หรือต้นจำปี เพราะยังไม่พบดอก อีกทั้งตามปกติแล้ว ต้นจำปา หรือต้นจำปีทุกชนิดทั่วโลกจะขึ้นอยู่บนพื้นที่ดอน หรือบนภูเขา หรือตามพื้นดินที่น้ำระบายได้ดี

จากการสำรวจทางระบบนิเวศ พบว่าต้นไม้ที่พบแตกต่างจากต้นจำปี และต้นจำปาชนิดอื่น เพราะ สามารถเจริญเติบโตอยู่ได้ในสภาพพื้นที่ป่าพรุได้ดี

ต่อมาช่วง เดือนมิถุนายน ๒๕๔๒ จึงสำรวจพื้นที่ป่าซำจำปาอีกครั้ง เพื่อเก็บตัวอย่างของดอก เมื่อขึ้นไปตรวจบนยอดไม้พบว่า ก่อนที่ดอกจะเริ่มแย้มบานจะมีสีเขียวอ่อนที่โคนดอกด้านนอก เมื่อดอกแย้มบาน จะมีสีขาวใส และมีถึง ๑๒ – ๒๕ กลีบ ปลายกลีบมีลักษณะมนกลม

ภาพประกอบ : ป่าพรุน้ำจืด

ในการสำรวจครั้งนี้ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ต้นไม้ชนิดนี้คือ ต้นจำปี ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดตามหลักสากล กระทั่งเดือนตุลาคม ๒๕๔๒ คณะของ ดร.ปิยะจึงเข้าไปเก็บรวบรวมผลอ่อน และผลแก่ ๑๕ -๒๕ ผล เพื่อส่งไปตรวจสอบรายละเอียดข้อเท็จจริง ที่สำนักงานหอพรรณไม้ ที่เมืองไลเคน ประเทศเนเธอร์แลนด์ ก่อนได้รับการยืนยันว่า ต้นจำปีนี้เป็นพันธุ์ไม้ชนิดใหม่ของโลก

หลังจากนั้น จึงกราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก่อนจะทรงมีพระราชานุญาตให้ใช้พระนามาภิไธยเป็นชื่อพืชชนิดใหม่ว่า "จำปีสิรินธร"

นายเนตรนรินทร์ คำเรืองบุญ นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลชัยจำปา ในฐานะประธานอนุรักษ์ป่าจำปีสิรินธร กล่าวว่า สาเหตุที่เรียกชัยจำปาเนื่องมาจากในอดีตชาวบ้านดั้งเดิมที่นี่พบเห็นกลีบดอก ร่วงอยู่ที่โคนต้นและมีสีเหลืองเหมือนดอกจำปา ประกอบกับที่ผ่านมามีในอดีตยังไม่เคยมีใครขึ้นไปเก็บดอกไม้สดๆ ที่แท้จริงบนต้นลงมาดู

ดังนั้น จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน และเรียกกันติดปากว่า "หมู่บ้านชัยจำปา" หมายถึง พื้นที่ที่มีน้ำและต้นจำปาขึ้นอยู่ แต่ภายหลังได้รับการชี้แจงจากนักวิชาการ ทำให้ชาวบ้านทุกคนเข้าใจ

สำหรับ ต้นจำปีสิรินธร จะออกดอกในช่วงเดือน มิ.ย.-ก.ค. และจะออกดอกเดี่ยวอยู่ที่ซอกใบใกล้ปลายยอด โดยดอกจะตูมเป็นรูปกระสวย กาบหุ้มดอกมี ๑ แผ่นสีเขียวอ่อน และมีขนอ่อนๆ คลุมอยู่ กาบของดอกจะฉีกออก และหลุดไปเมื่อกลีบดอกเริ่มแย้มบาน ส่วนก้านดอกมีความยาว ๑.๘ เซนติเมตร จัดเป็นพันธุ์ไม้ที่มีความเก่าแก่คือคำบรรพ์ที่สุดในหมู่ไม้ดอกที่มีอยู่ในยุค ปัจจุบัน มีวิวัฒนาการปรับตัวต่ำที่สุด จึงเป็นพรรณไม้ที่มีโอกาสสูญพันธุ์ในสภาพธรรมชาติได้มากที่สุด

ขณะนี้ป่าจำปีสิรินธรกำลังเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำพุใต้ดิน และกำลังส่งผลกระทบต่อต้นจำปีสิรินธร เนื่องจากที่ผ่านมารวมทางหลวงชนบทก่อสร้างถนนตัดผ่านเส้นทางเดินของน้ำเข้า สู่อำเภอสิรินธร ทำให้ทางเดินของน้ำเปลี่ยนทิศ ในอดีตเคยมีตาน้ำหล่อเลี้ยงป่าจำปีสิรินธร ๔๖ ตา แต่ในปัจจุบันเหลือตาน้ำอยู่เพียง 1 ตาเท่านั้น ทำให้น้ำไม่เพียงพอกับปริมาณเนื้อที่ขนาด ๑๐๐ ไร่ ส่งผลให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงจนขาดความสมดุลทางธรรมชาติ

"จะเห็นว่า พื้นที่ทางทิศตะวันออกของฝั่งถนนของป่าชัยจำปาเกิดน้ำท่วมขัง แต่ในทางกลับกันทางฝั่งทิศตะวันตกของถนนกลับไม่มีน้ำไปหล่อเลี้ยง ทำให้พื้นดินแห้งแล้ง พืชที่ต้องอาศัยพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างต้นจำปีสิรินธร

ต้องยื่นต้นตาย และ โคนล้มในช่วงฤดูแล้งไปแล้ว ๘ ต้น ป่าจำปีสิรินธรกำลังเข้าสู่ช่วงวิกฤต ปัจจุบันหลงเหลือต้น จำปีสิรินธรอีกเพียง ๕๖๕ ต้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่เข้ามาช่วยเหลือในอนาคตคงเหลือต้นจำปีสิริน ธร แต่เพียงภาพถ่าย และคำบอกเล่าเท่านั้น"

นายเนตรนรินทร์บอกว่า ความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ซับจำปาในขณะนี้คือ ต้องการดูแลป่าจำปีสิรินธรเพื่อให้เป็นป่าชุมชนเหมือนดังเดิม ชาวบ้านดูแลป่าแห่งนี้มานานกว่า ๕๐ ปี มีคณะกรรมการชุมชนช่วยกันดูแล จึงไม่ต้องการให้หน่วยงานรัฐผลักดันป่าแห่งนี้เปลี่ยนไปเป็นอุทยาน หรือวนอุทยาน

ที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามาตัดต้นจำปีไป ๑ ต้น สร้างความเจ็บปวด และเจ็บแค้นกับชาวบ้านเป็นอย่างมาก เมื่อวันที่ ๕ พ.ย.ที่ผ่านมาชาวบ้านได้ประชุมเพื่อหาข้อยุติ โดยยื่นความจำนงที่ต้องการปกป้องป่าแห่งนี้ด้วยตัวเอง

ส่วนแผนการ พัฒนาแหล่งน้ำที่เป็นระบบ อนาคตจะจัดสรรน้ำที่ถูกต้องตาม หลักชลประทาน โดยสร้างฝายกั้นน้ำทางทิศตะวันตกของเมืองโบราณ เพื่อกัก เก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง และเป็นการเพิ่มระดับน้ำใต้ดินให้กับป่าจำปีสิรินธร

"ป่าซับจำปา" หรือ "ป่าจำปีสิรินธร" นับเป็นป่าพรุน้ำจืดที่มีอยู่น้อยชนิดในประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้สถานการณ์ของป่าแห่งนี้กำลังวิกฤต แต่ก็ยังไม่หมดหวังเสียทีเดียวที่จะรักษาผืนป่าแห่งนี้ เพราะชาวบ้านที่นี่เห็นคุณค่าและร่วมมือกันหาทางปกป้อง

ข้อมูลจาก : www.khaosod.co.th